

Meröppet

förutsättningar för Meröppna bibliotek i Nacka

Nacka kommun, 2016-08-25

MERÖPPET självservice:
Söndag-torsdag: 6-21
Fredag & lördag: 6-18

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning

2. Inledning och bakgrund

- 2.1. Syfte och frågeställning
- 2.2. Avgränsningar
- 2.3 Begrepp

3. Metod och upplägg

4. Meröppna bibliotek

- 4.1 Skrivet om Meröppna bibliotek
- 4.2 Allmänt
- 4.3 Tekniken
- 4.4 Lokalerna
- 4.5 Öppettider
- 4.6 Besökarna
- 4.7 Bibliotekspersonalens yrkesroll i Meröppet

5. Inventering av biblioteken i Nacka

6. Studiebesök på Meröppna bibliotek

7. Säkerhetsaspekter

8. Kostnader

9. Slutsats

I. Sammanfattning

Meröppet bibliotek finns idag på cirka 80 bibliotek i Sverige. Tekniken och tjänsten är beprövad och intresset bland biblioteken i Sverige är stort. Nackas alla bibliotek är centralt placerade med teknik, medier, skrivare, nätverk och mötesrum, som utnyttjas mindre än halva dygnet. Meröppet är ett sätt att öka tillgängligheten på ett resurseffektivt sätt.

I dagens samhälle förväntar sig användare att ha tillgång till det de behöver dygnet runt. Den Meröppna verksamheten är enligt undersökningar delvis ett resultat av användarnas nya beteende.

Generellt är all bibliotekspersonal i Nacka positiva till Meröppet men förutsättningarna ser lite olika ut på respektive bibliotek då kommunens bibliotek berörs av större stadsbyggnadsprojekt.

Införandet av Meröppet bör ske i samband med att biblioteken får nya lokaler och utökade servicefunktioner. Då finns det också möjlighet att skapa förutsättningar för det som krävs av ett Meröppet bibliotek såsom egen entré, eget larmsystem, ljud- och belysningscentral och anpassade lokaler utifrån ett säkerhetstänk.

Innan ett generellt beslut finns om införande av Meröppet på alla bibliotek borde funktionen testas på ett pilotbibliotek och sen utvärderas. Vilket bibliotek som ska vara pilotbibliotek beror både på i vilken tidsordning biblioteken byggs och vilket bibliotek är lämpligast som testbibliotek. Detta ska ske i dialog med biblioteken.

För Nacka skulle ett första steg innebära att biblioteken anpassas till de kommersiella centrumanläggningarnas öppettider och efter utvärdering testas med dygnet runt öppet på ett bibliotek.

2. Inledning och bakgrund

Veberöds bibliotek i Lunds kommun var först med att införa Meröppet bibliotek. Därefter har fler folkbibliotek följt efter, framför allt i Skåne men också på andra bibliotek i Sverige. Förlagan finns i Danmark där en stor kommunreform i början av 2000-talet resulterade i att många folkbibliotek blev Meröppna, inför hotet om total stängning.

Meröppet på Veberöds bibliotek fick en del uppmärksamhet i medierna och många frågade sig om det verkligen skulle fungera att släppa in allmänheten i bibliotekslokalerna utan att det fanns bibliotekspersonal på plats. Det visade sig fungera mycket väl och några år senare har flera av landets kommuner, från norr till söder följt Veberöds exempel och omvandlat traditionella biblioteksfilialer till Meröppna bibliotek.

Idag finns det fler än 80 Meröppna bibliotek i Danmark och nästan lika många i Sverige. Införandet i Danmark skedde under ett ekonomiskt tryck som innebar hot om nedläggning av många biblioteksfilialer eller minskat öppethållande på grund av neddragningar i personalstyrkan.

Den svenska inställningen har generellt varit att de Meröppna biblioteken är ett sätt att öka tillgängligheten till bibliotekets lokaler och samlingar samt behålla eller öka antalet bemannade timmar.

Det tidigaste exemplet på Meröppet som verksamhetsform kommer från Singapore, National Library Board, som 1995 började testa och utveckla lösningar för att öka bibliotekets tillgänglighet i ett led att utöka sin service. De både tekniska och servicemässiga lösningar som utvecklades ledde 2002 till att National Library Board, i Sengkang, kunde öppna det som troligen blev världens första Meröppna bibliotek.

2.1. Syfte och frågeställning

Nacka kommun har investerat i bibliotek som är centralt placerade med teknik, medier, skrivare, nätverk och mötesrum, som utnyttjas mindre än halva dygnet. Resurserna skulle utnyttjas mer effektivt om tillgängligheten till biblioteken ökade.

Syftet med denna rapport är att undersöka om Meröppet kan vara ett sätt för biblioteken i Nacka att fortsätta utvecklas och ge mervärden till invånarna. Fokus har varit att titta på nuvarande lokaler och se om det finns förutsättningar för Meröppet antingen genom lokalanpassningar eller om det behövs helt nya bibliotek.

Även processen Nacka bygger stad kommer påverka bibliotekets lokalbehov framöver och därmed också förutsättningar för Meröppet.

Det har varit viktigt att se och lära av andra bibliotek som har erfarenhet av Meröppet, men även undersöka om de ökade kostnaderna för införandet av Meröppet ger en mer kostnadseffektiv verksamhet, och även vilka krav man skall ställa på nya lokaler utifrån ett säkerhetsperspektiv.

2.2 Avgränsningar

Meröppna bibliotek finns i många länder, men är mest utbredd i Sverige, Danmark och England. Meröppet förekommer både inom folkbiblioteks- och universitetsvärlden. Rapporten är begränsad till Sverige och folkbibliotek.

2.3. Begrepp

Meröppna bibliotek: bibliotek som valt att öppna biblioteket och tillgängliggöra lokalerna och medierna utan bibliotekspersonal på plats.

Bemannade öppettider: biblioteket är öppet och då alltid med bibliotekspersonal på plats som erbjuder service.

Obemannade öppettider: tider där bibliotekspersonalen inte är på plats i biblioteket eller tider när det finns personal i biblioteket men som inte är tillgängliga för besökarna d.v.s. inte erbjuder service åt besökarna.

3. Metod och upplägg

Utvärderingen har genomförts med hjälp av både befintlig och egen insamling av data.

Det befintliga material som har använts är ett antal examensarbeten inom biblioteks- och informationsvetenskap från universitet och högskolor, olika kundundersökningar gällande Meröppet samt lokala rapporter.

Den egna datainsamlingen har bestått av intervjuer och studiebesök. Intervjuer har genomförts med personal och chefer i Stockholmsregionen samt med bibliotekschefer baserade utanför Stockholm.

När det gäller säkerhetsaspekten på Meröppna bibliotek har intervju skett med Jan Landström, säkerhetssamordnare Nacka kommun.

Utvärderingen är baserad på Meröppna bibliotek som helhet. Utgångspunkten är att bedöma tjänsten Meröppet ur ett helhetsperspektiv och skillnader mellan biblioteken redovisas därför endast undantagsvis.

4. Meröppna bibliotek

4.1 Skrivet om Meröppna bibliotek

Det finns begränsad forskning och rapporter som behandlar Meröppna bibliotek. Troligtvis beroende på att det är ett nytt verksamhetsområde inom biblioteksvärlden.

Värt att nämna är ett antal examensarbeten inom biblioteks- och informationsvetenskap från universitet och högskolor.

1. Engström, Lisa: Bara mera öppet – hur Meröppet förändrar biblioteket som social praktik, en användarstudie. Lunds universitet 2015
Kommentar: Om hur användarnas förväntningar på och föreställningar om hur biblioteket påverkas av Meröppet. Fokus på användarens perspektiv. Geografiskt begränsad till fyra bibliotek i Skåne.
2. Johansson, Lindberg, Eckerdal: Meröppna bibliotek – en verksamhetsform för alla? Lunds universitet 2014.
Kommentar: Synliggör sambandet mellan demografiska och geografiska faktorer för valet av Meröppna biblioteks placering. Beskriver upplevelsen av Meröppet hos användarna
3. Åhman Billing, Tina: Meröppet = merarbete? Om bibliotekariens förändrade arbetsinnehåll, kompetenskrav och yrkesroll på det Meröppna biblioteket. Högskolan i Borås 2014
Sammanfattning: Bibliotekariernas yrkesroll har inte förändrats nämnbart, efterfrågan på bibliotekariens kompetens har inte minskat
4. Bermlid, Löfvenberg: En planering av Meröppet för Sävar bibliotek – hur kan man designa ett bibliotek för självbetjäning och sociala interaktioner. Umeå universitet 2013.
5. Segerstedt, Mikaela: Bilder av Meröppet – en textanalys av samtalet kring bibliotekens Meröppet i dagspress och biblioteksbladet. Umeå universitet 2013.

4.2 Allmänt

Meröppen biblioteksverksamhet kan definieras som en utökning av bibliotekens öppettider genom att ge besökaren åtkomst till det fysiska biblioteket utan att personalen måste vara på plats. Biblioteken utrustas med teknik som gör detta möjligt.

Bibliotekens olika former av öppet kan beskrivas som två varianter.

1. Den första formen av öppettider är den traditionella där besökare kan komma till biblioteket, med eller utan lånekort. Biblioteket har en av bibliotekspersonal bemannad informations- och lånedisk dit besökaren kan vända sig för att få hjälp med eventuella frågor eller lån. All media som biblioteket har tillgängligt för utlån är nåbart för besökaren.

2. Den andra formen är att det, under den Meröppna öppettiden, krävs att besökaren på något vis legitimerar sig (vanligtvis med hjälp av sitt lånekort) för att komma in. Det Meröppna biblioteket är inte bemannat med någon fysisk personal och besökaren kan därför inte vända sig till någon för biblioteket ansvarig med frågor under sitt besök.

Besökaren kan röra sig fritt i rummet och har, med vissa undantag - för dyrbart material - tillgång till allt det material biblioteket har att erbjuda. Om besökaren önskar låna eller återlämna medier används så kallad självserviceenhet. Med hjälp av lånekort eller annan legitimering loggar besökaren in mot sitt lånekonto. Därefter identifierar maskinen materialet med hjälp av streckkoder eller chip.

Bibliotekets samlingar, teknik och lokaler blir tillgängliga. Besökarna kommer åt tidningar, datorer, böcker och annat material på tider då de själva önskar, de kan låta sina behov styra besöken. En annan fördel är att folkbiblioteket även kan erbjuda lokalen som en möjlig mötesplats för medborgarna, ofta på platser där det sällan finns andra fria mötesplatser att tillgå.

Idag är biblioteken mer och mer sociala mötesplatser än en plats där man bara läser och lånar böcker. Genom att använda det lokala folkbiblioteket mer kan befolkningen uppleva sig delaktiga i lokalsamhället och på så sätt bidrar biblioteket till att stärka den lokala identiteten.

4.3 Tekniken

Biblioteken utrustas med teknik som gör det möjligt för besökaren att få åtkomst till det fysiska biblioteket utan att personalen måste vara på plats. Entrén till biblioteket måste vara tillgänglig under de tider som biblioteket är Meröppet. Det innebär att om biblioteket ligger i ett kommersiellt centrum måste det finnas en alternativ ingång under Meröppettiderna.

Bibliotekets el och ljus installeras i en fysisk central som styr funktionerna i Meröppet. Bibliotekskortet kopplas till den utökade tjänsten Meröppet. Vid entrén loggar besökaren in och får tillgång till hela biblioteket med möjligheten att låna och lämna media, studera, läsa tidningar och tidskrifter, använda datorer och trådlösa nätverket, kopiera, skriva ut, ha möten etcetera. Vid stängningsdags sänks ljuset i lokalen samtidigt som högtalarsystemet ropar ut ett meddelande. Detta gör så att meddelandet når ut till fler, till exempel döva och hörselskadade.

4.4 Lokalerna

Många användare besöker biblioteket för att nyttja dess funktion som lokal. En del besökare nyttjar rummet för att ägna sig åt läsning, studier/arbete och andra nyttjar det som mötesplats. Detta gör att lokalens utformning blir central för denna sorts användande.

Viktigt att utforma lokalerna så låntagaren lätt kan orientera sig i rummet, lätt kan söka och hitta medier samt använda bibliotekets olika tjänster. Det underlättar att biblioteket är utrustat med självservice-teknologi där låntagaren själv kan söka, låna och återlämna medier. I Nacka har alla bibliotek självservice med RFID (Radio-frequency identification) teknik. Genom Meröppet tillgängliggörs mediasamlingar under tider när personalen inte är på plats och kan vägleda och informera. Det ställer högre krav på att information och vägledning i biblioteket är anpassat så alla besökare ska kunna klara sig själva. Detta gäller från att använda teknik som datorer, skrivare, internet, trådlöst nät till att söka och hitta i mediasamlingen.

Anpassning av lokaler gällande säkerhet tas upp under rubrik 7: Säkerhetsaspekter.

4.5 Öppettiderna

De första Meröppna biblioteken hade begränsade öppettider innan Meröppet infördes. Skillnaden i tillgänglighet blev därför stor. Det handlar ofta om betydligt mer än en fördubbling av tiden som biblioteket görs tillgängligt. Det har i de berörda kommunerna funnits en samstämmighet kring värdet av att skattebetalarnas lokaler och medier görs tillgängliga på det här sättet.

När sen fler kommuner följt efter har även bibliotek med generösare öppettider infört Meröppet. I Sollentuna och Solna har biblioteken öppet inklusive Meröppet 06.00–22.00. I de användarundersökningar som gjorts är alla nöjda med öppettiderna men i princip är det inget som hindrar att biblioteken är öppet dygnet runt. Att ovanstående öppettider inte har utökats har troligtvis berott på att det inte framkommit önskemål från kommuninvånarna om ökning av öppettiderna.

Det moderna samhället, där användare förväntar sig ha tillgång till det de behöver dygnet runt kommer framöver fungera som ett strategiskt argument för att utöka bibliotekets Meröppettider ännu mer.

För Nacka skulle ett första steg innebära att biblioteken anpassar sig till de kommersiella centrumläggningarnas öppettider och sen efter utvärdering testas med dygnet runt öppet på ett bibliotek.

4.6 Besökarna

Generellt har antalet besökare ökat på alla bibliotek där Meröppet införts, medan utlånen inte ökat i samma grad. Det positiva har varit att besöksflödet har fördelats mer jämnt under dagen. I Bergshamra, Solna, ökade besöken med 36 procent mellan 2013–2015. Kundundersökningar på Meröppna bibliotek visar att användarna verkar bete sig annorlunda under Meröppettiderna än när de besöker biblioteket vid bemannade öppettider, något som indikerar att personalens närvaro upprätthåller normerna på förväntat beteende vid biblioteket.

Många påpekar att biblioteket är lugnare under Meröppet och att de sociala kontakterna underlättas. Besökarna hjälper varandra i större utsträckning än förut samt tar ett större ansvar. De hör av sig till biblioteket om det är något som inte fungerat, eller om det hänt något särskilt under Meröppettid. Kommunikation från besökarna kan ske med hjälp av framlagda papper och pennor så att besökaren kan lämna meddelanden till personalen.

Vissa uppger även att det finns ett alternativ att lämna meddelande via mail eller Facebook. På Glumslövs bibliotek kan användarna under den Meröppna verksamheten kommunicera med personalen via små formulär som ligger i biblioteket.

I dagens samhälle förväntar sig användare ha tillgång till det de behöver dygnet runt. Den Meröppna verksamheten är enligt undersökningar delvis ett resultat av användarnas nya beteende.

Den sociala biten är viktig för många besökare, så det är betydelsefullt att skapa en miljö som hjälper besökare att våga prata med andra besökare när bibliotekspersonalen inte är närvarande.

Det verkar vara ett effektivt sätt att upprätthålla förhållningsreglerna på ett bibliotek om man erbjuder en tyst miljö där man kan läsa och en mer avslappnad miljö där man kan prata och diskutera så att de som vill läsa inte blir störda.

Under Meröppet har användarna större möjlighet att vara privata när de lånar något som poängteras i undersökningar. Det krävs inte heller några förberedelser för att använda det Meröppna biblioteket, vissa prioriterar biblioteket på detta sätt för att undvika social interaktion under besöket eftersom det är färre användare på biblioteket dessa tider.

Andra intervjupersoner framhåller tvärtom bibliotekets sociala funktion. Även om ingen av intervjupersonerna besöker biblioteket endast i avsikt att träffa vänner eller bekanta så uppstår det möten som inte är planerade.

Det här sättet att ta bruk av biblioteket möjliggörs av att biblioteket fungerar som en offentlig och relativt kravlös plats där användarna kan utföra olika sorters aktiviteter. Därför är det inte överraskande att intervjupersonerna på ett tydligt sätt uttrycker skilda förväntningar på biblioteket beroende på om det är Meröppet eller om det är ordinarie öppettider, det vill säga beroende på om biblioteket är bemannat eller inte. Till exempel berättar flera intervjupersoner, att de ibland inte hittar vad de söker under Meröppet och att de därför har lämnat biblioteket i oavslutat ärende eftersom det inte har funnits personal som kan hjälpa dem. Detta hade kunnat leda till frustration eller ilska, men ingen av intervjupersonerna uttrycker sådana känslor.

4.7 Bibliotekspersonalens yrkesroll i Meröppet

Den Meröppna biblioteksverksamheten påverkar bibliotekariens yrkesroll på sätt som kan uppfattas som både möjligheter och hot. En oro bland personalen uppges vara rädsla för personalnedskärningar, trots att arbetsuppgifterna till viss del anges ha ökat i omfång. I studier som gjorts kring meröppen biblioteksverksamhet är användare generellt nogga med att påpeka att utöver den ökade tillgängligheten också uppskattar och behöver bibliotekspersonalens kompetens under bemannad tid. Bibliotekspersonalen är oumbärlig för det Meröppna biblioteket. Meröppet kräver exempelvis ett pedagogiskt arbete för att utveckla skyltning, guidning, tillgängliggörande av bibliotekslokalerna och medierna – arbete som kommer användarna tillgodo även under bemannad öppettid. Att användarna klarar sig själva i större utsträckning när det gäller rutinärenden som att låna och lämna medier ger möjligheter att lägga personalresurser på exempelvis prioriterade grupper.

Arbetsuppgifterna har även ändrat karaktär. Användarna uppges även ha blivit mer självständiga, något som väcker tankar kring hur bibliotekarien måste bli närvarande i biblioteksrummet på andra sätt än idag.

Kontakten med användarna har minskat som en följd av den Meröppna verksamheten och att detta till viss del upplevs som negativt av personalen eftersom användarna går miste om tips och samtal med personalen som de annars kunde haft nytta av. Å andra sidan om besökarna upplever att de inte missar viktig information när de använder det Meröppna biblioteket har personalen till viss del misslyckats med sitt informationsuppdrag. Valet att besöka det bemannade eller Meröppna biblioteket är till huvuddelen behovsstyrt och innebär att frågor kring själva yrkesrollen väcks, men också hur kontakten med låntagarna behöver förändras.

Det krävs ett mer pedagogiskt arbetssätt i mötet med besökarna och speciellt med de som är nya på biblioteket.

Det som lyfts fram av personalen är att användarna ibland kan ha svårt att avgöra när personalen är i yttre eller inre tjänst, och därmed inte i egentlig mening är tillgängliga för användarna. Exempelvis kan användarna komma med frågor till personalen under den Meröppna verksamheten. Detta kan skapa en frustration för personalen som inte kan utföra sina sysslor utan att riskera att bli avbrutna av användare. Biblioteket kan inte lämnas över till användarna utan en ingång till hur det används, det krävs organisation och hjälp från de anställda för att upprätthålla verksamheten. I det Meröppna biblioteket finns det en utmaning i att till exempel förmedla den information användarna behöver för att själva kunna navigera i lokalen.

Undersökningar visas att personalens inställning till den Meröppna verksamheten varit positiv. Förståelsen för varför den Meröppna verksamheten har införts har också upplevts som god. Detta kan indikera att kommunikation rörande den Meröppna verksamheten fungerat väl inför införandet av den.

5. Inventering av biblioteken i Nacka

Saltsjöbadens bibliotek

Öppettider: mån och ons 10-19 tis, tor, fre 10-18, lör 10-15, sön 11-15

Centrum öppet: 8 – 22 alla dagar(ICA)

Egen entré till biblioteket: Nej

Det finns möjlighet att ha Meröppet från 8.00 till kl. 22.00

Det som krävs idag är ombyggnad av entrén och omdisponering av ytan.

Saltsjöbadens centrum kommer att byggas om och biblioteket kommer troligtvis få nya lokaler.

Dieselvekstadens bibliotek

Öppettider: mån-fred 10-19, lör 10-17, sön 12-17

Dieselvekstadens, huset är öppet: 8-21 alla dagar

Egen entré till biblioteket: Nej

Det finns möjlighet att ha Meröppet 8-21 men då måste husets befintliga entré användas. Det som krävs är att det veckade glaspartiet byggs om och att larmsystemet separeras. Omdisponering av ytorna behöver göras. Glasvägg byggs eventuellt uppåt för att hindra besökare att komma åt biblioteket.

Fisksätra bibliotek

Öppettider: mån-tor 10-19, fre 10-18, lör-sön 11-15

Centrum öppet: 8-21

Egen entré: Ja.

Det finns möjlighet att ha Meröppet från 8-21

Mycket investeringar behövs i lokalen. Idag inte många studerande. Stort behov idag att hjälpa besökare.

Fisksätra centrum kommer att byggas om och biblioteket kommer troligtvis få nya lokaler

Älta bibliotek

Öppettider: mån-tor 10-19, fre 10-18, lör 10-15, sön 11-15

Centrum öppet: 9-21

Egen entré: Nej

Älta centrum kommer att byggas om och biblioteket kommer troligtvis få nya lokaler.

Det finns möjlighet att ha Meröppet 8-21

Behov av fler studieplatser.

Forum bibliotek

Öppettider: mån-tor 8.30-19, fre 8.30-18, lör 10-17, sön 12-17

Centrum öppet: mån-fre 10-20, lör 10-18, sön 11-18

Egen entré: Nej

Det finns möjlighet att ha Meröppet enligt centrumtiderna

Behov av fler studieplatser.

Problematiskt vissa tider med ungdomsgång. Forum kanske inte är optimalt som pilotbibliotek. Avvakta till ny lokal

Orminge bibliotek

Öppettider: mån-tis 10-19, ons-fre 9-18, lör 10-16, sön 11-16

Centrum öppet: mån-fre 10-19, lör 10-16, sön 11-16

Egen entré: Nej

Orminge centrum kommer att byggas om och biblioteket kommer troligtvis få nya lokaler.

Det finns möjlighet att ha Meröppet enligt centrumtiderna. Behov av fler studieplatser.

Slutsats:

Generellt är all bibliotekspersonal i Nacka positiva till Meröppet men förutsättningarna ser lite olika ut på respektive bibliotek då kommunens bibliotek berörs av större stadsbyggnadsprojekt. I Saltsjöbaden och Älta kommer biblioteken att behöva flyttas då

nuvarande centrumbyggnader rivs. I centrala Nacka finns planer på ett kulturcentrum med samverkan av olika aktörer med bland annat ett bibliotek, intentionen är att flytta biblioteket i Nacka Forum dit. I Fisksätra kan omdaning av centrum medföra flytt av biblioteket. För kulturhuset Dieselverkstaden pågår ett större projekt för att tillskapa mer yta inom ramen för alla befintliga lokaler. Analyser visar att man tack vare ombyggnationer i befintliga lokaler kan lösa bibliotekets behov av utökade lokaler.

I ovan beskrivna byggnadsprojekt finns goda möjligheter att skapa intressanta kulturkluster och samordna behov av lokaler tillsammans med andra aktörer som kulturhus, fritidsgård och skolor som ligger i närheten. Dessutom skapas möjligheter att få egna entréer och därmed styra egna öppettider och erbjuda Meröppet på flertalet av Nackas bibliotek. Att ligga i centrala lägen med stora flöden av människor i omedelbar närhet av kommersiella lokaler, caféer och restauranger och annan service är fortsatt ett mycket viktigt kriterium för framtida etableringar av alla bibliotek. Målet blir att erbjuda en inbjudande miljö där olika kulturverksamheter samverkar och skapar en trivsamt och aktiv miljö och ger besökarna möjlighet att ta del av ett större utbud av aktiviteter.

Införandet av Meröppet bör ske i samband med att biblioteken får nya lokaler och utökade servicefunktioner. Då finns det också möjlighet att skapa förutsättningar för det som krävs av ett Meröppet bibliotek såsom egen entré, eget larmsystem, ljud- och belysningscentral och anpassade lokaler utifrån ett säkerhetstänk, se rubrik 7. Säkerhetsaspekter.

Innan ett generellt beslut finns om införande av Meröppet på alla bibliotek borde funktionen testas på ett pilotbibliotek och sen utvärderas. Vilket bibliotek som ska vara pilotbibliotek beror både på i vilken tidsordning biblioteken byggs och vilket bibliotek som är lämpligast som testbibliotek. Detta ska ske i dialog med biblioteken.

6. Studiebesök på Meröppna bibliotek

Studiebesöken gjordes 17 maj 2016

Deltog gjorde:

Anna Lundmark Dieselverkstadens bibliotek, Olle Sjögren Saltsjöbadens bibliotek, Kjell-Arwe Rydén Bibliotek Nacka Forum, Sisela Rosén Ignatkova, Lars Nilsson Kultur- och fritidsenheten

Biblioteken som besöktes var:

Edsbergs och Rotebro bibliotek Sollentuna, Bergshamra bibliotek Solna och Telefonplans bibliotek Stockholm

Edsbergs bibliotek, Sollentuna kommun

Befolkning 2015	Edsberg	0-9 år	10-19 år	20-39 år	40-64 år	65-w år	Totalt
		1 253	1 033	3 003	3 054	1 844	10 187

Bemannade öppettider 20 timmar per vecka

Måndag:	12 - 18
Tisdag & torsdag:	12 - 17
Fredag:	12 - 17

Obemannade öppettider 84 timmar per vecka

Totalt öppet inklusive Meröppet 104 timmar per vecka

Söndag – torsdag:	06 – 21
Fredag – lördag:	06 – 18

Statistik:

Besök 2015: 62 344

Utlån 2015: 34 827

Biblioteket ligger mitt i centrum omgivet av bostäder och affärer. Ett befintligt bibliotek som öppnades som Meröppet 2013 och var en de första biblioteken i länet med Meröppet. Lokalen tidstypiskt 80-tal, svår överskådlig med många prång och pelare. Inte optimalt för Meröppet. Personal sällan på plats under icke bemannade tider. Men det finns personalutrymme så biblioteket kan arbeta med ”inre arbete” på Meröppettider. Det finns skyltat telefonnummer till väktare samt till bibliotekschefen. Det är sällan som väktare

behöver åka till biblioteket, kan vara på vintern när dörren inte går igen med automatik p.g.a. grus eller snö.

Personalen och låntagarna är mycket nöjda med Meröppet. Biblioteket har fått stor betydelse i lokalsamhället.

Lokalerna delas med Kulturskolan som har två rum, dans och musik, som används 15–21. Under övriga tider kan biblioteket använda rummen till andra aktiviteter t.ex. sagostund, bokprat, musiklek, språkcafé m.m.

Dörren till biblioteket är en automatisk skjutdörr som inte är optimal för Meröppet. När besökaren loggar in och dörren öppnas tar det lång tid innan dörren stängs med konsekvensen att andra kan smita in samtidigt.

Rotebro bibliotek, Sollentuna kommun

Befolkning 2015	Rotebro	0-9 år	10-19 år	20-39 år	40-64 år	65-w år	Totalt
		1 170	1 149	2 170	3 154	1 298	8 941

Bemannade öppettider 15 timmar per vecka

Måndag-onsdag:	13 - 17
Fredag:	13 - 16

Obemannade öppettider 84 timmar per vecka

Totalt öppet inklusive Meröppet 99 timmar per vecka

Söndag – torsdag:	06 – 21
-------------------	---------

Fredag – lördag: 06 – 18

Statistik:

Besök 2015: 43 393

Utlån 2015: 31 732

Ett nybyggt bibliotek mitt i centrum omgivet av bostäder och affärer. Byggt från början utifrån att fungera som Meröppet bibliotek. Rotebro har tidigare haft ett bibliotek men under några år flyttades biblioteket till en annan plats i kommundelen. 2015 beslöt kulturnämnden att biblioteket skulle flytta tillbaka till Rotebro centrum och då med funktionen Meröppet.

Bibliotekslokalen är fönsterlös med en entré som inte tydligt nog signalerar att det finns ett bibliotek.

Åtta personer utnyttjade Meröppet funktionen när vi var där. En låntagare berättade att Meröppet var en fantastisk service och enormt uppskattat av låntagarna.

Under våren hade det varit ett problem med ungdomar som förstört inredning. Någon hade kommit över ett fungerande bibliotekskort med pinkod. Nu har alla Meröppet låntagare förnyat sitt bibliotekskort för att åter få tillgång till funktionen Meröppet.

Den lokala squaredansföreningen har en egen lokal inne i biblioteket men har tillgång till lokalen via biblioteksentrén med Meröppet inloggning.

Lite öppettimmar med bemanning men ett fungerande bibliotek i lokalsamhället.

Bergshamra bibliotek, Solna kommun

Befolkning 2015 ca 7 000

Bemannade öppettider 37 timmar per vecka

Tisdag:	12 - 17
Onsdag:	12 - 19
Torsdag:	10 - 19
Fredag:	12 - 17
Lördag:	11 - 15
Söndag:	11 - 15 (15/9 - 15/5)

Obemannade öppettider 61 timmar per vecka

Totalt öppet inklusive Meröppet 98 timmar per vecka

Alla dagar:	08 - 22
-------------	---------

Statistik:

Besök 2015:	68 493
Utlån 2014:	41 524

Biblioteket byggt på 70-talet, öppnades som Meröppet 2013. Mitt i centrum omgivet av bostäder och affärer. Innan Meröppet startade var det oro bland personalen och invånarna att Meröppet var ett sätt att minska/ta bort personalen. Det bjöds in till öppna informationsträffar där tekniken och målet med Meröppet beskrevs. Meröppet har blivit en succé och kulturnämnden har också tagit beslut att öka de bemannade öppettimmarna.

Inga förändringar har skett rumsmässigt sen biblioteket byggdes. Det som saknas är studiemötesrum. Svinnet är inte större på Meröppet timmar än under bemannade tider. DVD filmer kan lånas under alla tider. Telefonnummer till väktare är synligt i biblioteket. Förskolepedagoger har tillgång till Meröppet men inte lärare i grundskolan. Det beror på att biblioteken i Solna inte har elever i grundskolan som prioriterad grupp. Gällande driftskostnader är det elförbrukningen som ökat avsevärt. Även personalkostnaderna ökar under storhelger då bokinkastet måste tömmas regelbundet. Även larmkostnaderna har ökat men i ringa grad. Städning av lokalerna sker från kl. 07.00
Cirka 1000 Meröppet inloggningar per månad

Telefonplan bibliotek, Stockholms kommun

Befolkning 2015: ca 30 000 men då ingår även Midsommarkransen, Västberga och Hägersten i upptagningsområdet.

Yta biblioteket: 223 kvm

Bemannade öppettider 25 timmar per vecka

Måndag:	12 - 19
Onsdag:	10 - 17
Torsdag:	10 - 17
Lördag:	11 - 15

Obemannade öppettider 71 timmar per vecka

Totalt öppet inklusive Meröppet 98 timmar per vecka

Alla dagar: 08 – 22

Statistik:

Besök 2015: inga siffror för helår

Utlån 2015: inga siffror för helår

Telefonplan är ett område i Stockholm som blir mer och mer attraktivt. Fler bostäder kommer att byggas och därmed kommer befolkningen att öka. Biblioteket ligger centralt med affärer och bostäder runt om. Nära till tunnelbanan.

År 1999 flyttades biblioteket från midsommarkransen och övertog medborgarkontorets lokal i samband att det lades ner. 2014-2015 renoverades Telefonplans bibliotek och anpassades efter Meröppet funktionen. Invigdes på nytt 2015.

Personalen är positiva till Meröppet men upplever att det är svårt med inre arbete när biblioteket är öppet. Låntagarna vill gärna ha hjälp även på Meröppetider.

Biblioteket har ca 300 besökare per dag.

Har varit problem med tre ungdomar som inte uppträtt helt korrekt och upplevts som störiga av andra låntagare. De är nu avstängda.

När bibliotekets bemannade öppetider övergår till Meröppetider så har det upplevts problematiskt av personalen. Vilka ska få stanna kvar i biblioteket? Bara de som har Meröppet funktionen på sitt bibliotekskort eller alla? Biblioteket funderar vidare på bästa lösningen.

Att tänka på inför Meröppet:

Biblioteksentré med automatiska skjutdörrar är inte optimalt. Dörrarna är öppna för länge, lätt för obehöriga att följa med in

Bra med stora glasytor som ger möjlighet till insyn till biblioteket

Öppen planlösning av biblioteket så det finns möjlighet att få överblick av lokalen både för personalen och besökarna

Inga prång och mörka ytor i bibliotekslokalen

Många studieplatser och möjlighet till "tyst" studierum

Rum och/eller ytor för grupparbete och samtal

Tydliga skyltar med telefonnummer till väktare

Ska vara lätt för låntagarna att ge positiv och negativ feedback hur Meröppet upplevs

Det går att kombinera bibliotekets Meröppetider med andra kulturaktiviteter

7. Säkerhetsaspekter

Studier bland svenska folkbibliotek har visat att det i princip inte finns behov av ytterligare säkerhetsåtgärder när man inför Meröppet. Fokusgrupper och de som intervjuats har

uttryckt att kameraövervakning känns både otrevligt och onödigt. Det verkar vara tillräckligt att besökare har ett eget bibliotekskort med "Meröppet-tillägg" och en personlig kod för att kunna ta sig in i lokalen. Samtliga bibliotek som ingått i studierna har satt sin åldersgräns på 18 år för Meröppet. Anledningarna de angav är att man är myndig då och kan ta ansvar för sina handlingar i lokalerna och att om man låter yngre människor komma in så finns det risk för att biblioteket kan bli en mötesplats för ungdomar, vilket inte varit önskvärt bland de flesta bibliotek som startat Meröppna bibliotek.

Erfarenheter från Danmark har visat att kameraövervakning inte ökat tryggheten och inte minskat vandalisering på offentliga platser. Biblioteken har varit förskonade från skadegörelse. Den mesta vandalismen sker i offentliga stadsmiljöer

Bibliotek som infört Meröppet i Danmark har lagt resurser på att ta bort mörka hörn och dåligt upplysta områden i biblioteken för att ge besökare en bra överblick över dem. Detta gör att besökarna känner sig tryggare att gå in på biblioteket även utan personal. Problem kan alltid uppstå och det går inte till 100 procent att garantera problemfria bibliotek, men med förebyggande åtgärder kan man minimera dessa risker.

Intervju har gjorts med Jan Landström, säkerhetssamordnare Nacka kommun angående hur man bäst anpassar lokaler utifrån ett säkerhetsperspektiv.

Åtgärder för att öka säkerheten och minska känslan av otrygghet när man besöker ett Meröppet bibliotek:

- Bibliotekets fönster och entré vetter ut mot gata/torg där människor rör sig under dygnets olika timmar.
- Entrédörr som minimerar risken att fler än en kan komma in samtidigt
- Bibliotekslokalen ska vara överblickbar, inga prång, vinklar och konstiga hörn. Minimera höga bokhyllor som skymmer.
- Tydliga skyltar med nummer till väktare, används vid behov. Vid brott 112
- Sitt- och studieplatser vid fönstren.
- Bra ytter- och innerbelysning

8. Kostnader

Anpassningar måste göras för att ett befintligt bibliotek ska fungera som Meröppet.

Det gäller teknik, inredning, entré, ljus m.m. I nya bibliotek görs sådana Anpassningar från början och kostnaden minskar därmed betydligt.

Under de närmaste åren kommer centrumanläggningarna i Älta, Orminge, Saltsjöbaden, Fisksätra byggas om och detta påverkar biblioteken som kommer få nya lokaler. Biblioteket i Forum kommer placeras utanför centrumanläggningen i det nya kulturklustret.

Dieselverkstadens bibliotek kommer ligga kvar i kulturhuset Dieselverkstaden men med förändrade lokaler.

Kostnaden att anpassa ett befintligt bibliotek beräknas till cirka 450 tkr. I den summan ingår det upphandlingskostnader, teknik, ny ljus- och ljudcentral, anpassning av entré och förändringar i lokalen gällande inredning. När det gäller ombyggt/nytt bibliotek beräknas kostnaden bli cirka 300 tkr, inklusive upphandling- och teknik.

Det som tillkommer gällande drift är kostnader för ljus och städning. Den extrakostnaden är marginell jämfört med den totala driftkostnaden.

Meröppet är ett sätt att öka tillgängligheten på ett mer resurseffektivt sätt.

9. Slutsats

Nacka kommun har investerat i bibliotek som är centralt placerade med teknik, medier, skrivare, nätverk och mötesrum som utnyttjas mindre än halva dygnet. För relativt liten kostnad skulle resurserna utnyttjas mer effektivt och tillgängligheten till biblioteken skulle öka markant.

Positiva effekter av Meröppet:

- Fler besökare
- Mer utlån
- Många studerande
- Mötesplats i lokalsamhället
- Lokaler, media och teknik utnyttjas mer resurseffektivt
- Fördelar för lokala föreningslivet
- Vi-känslan och stoltheten i lokalsamhället ökar

I Sverige finns det cirka 80 Meröppna bibliotek. Det finns ett samband mellan demografiska och geografiska faktorer för valet av de Meröppna bibliotekens placering. Gemensamt för de Meröppna biblioteken i Skåne är att platserna är lantligt präglade och befolkningen framför allt består av medelklassfamiljer. Ett fåtal Meröppna bibliotek i Sverige är placerad i urban miljö, ett exempel på detta är Telefonplans bibliotek.

Några bibliotek har haft problem med ungdomsgång och skadegörelse men det är en väldigt liten del av de Meröppna biblioteken som drabbats av problem.

Vid valet av pilotbibliotek för att testa Meröppet i Nacka finns det olika fakta att ta hänsyn till:

- Antal besökare
- Antalet studerande som nyttjar biblioteket
- Förväntad befolkningsökning i området
- Lokalens utformning, möjlighet att se in i biblioteket utifrån
- Investeringens storlek för Meröppet

Innan ett generellt beslut finns om införande av Meröppet på alla bibliotek borde funktionen testas på ett pilotbibliotek och sen utvärderas. Vilket bibliotek som ska vara pilotbibliotek beror både på vilken tidsordning biblioteken byggs om och vilket bibliotek som är lämpligast som testbibliotek. Detta ska ske i dialog med biblioteken.

Det skulle innebära en högre investeringskostnad att införa Meröppet på ett bibliotek i nuvarande form då alla bibliotek förväntas byggas om och flyttas i samband med centrumförändringar.

För Nacka skulle ett första steg innebära att ett bibliotek anpassar sig till den kommersiella centrumanläggningens öppettider och sen efter utvärdering testas med dygnet runt öppet.

Nacka 2016-08-23

Lars Nilsson

Sakkunnig bibliotek kultur

Kultur- och fritidsenheten